

Reformisanje Zajedničke agrarne politike zemalja EU – Agenda 2000

Rad iz predmeta Agrarna politika EU

Mentor:

Doc. Danilo dr Đokić

Student:

Sanja Gvozdenović EEB020/20

Novi Sad, 2023.

SADRŽAJ

Uvod.....	3
1.Predlog Agende 2000.....	4
1.1.Regionalna i koheziona politika	4
1.2.Zajednička poljoprivredna politika	4
1.3.Budžetski okvir	5
2.Postizanje dogovora.....	6
3.Regionalna i koheziona politika prema Agendi 2000.....	7
3.1.Promene nakon proširenja 2004-2006. godine	7
4.Instrumenti pretpristupne strategija	8
4.1.SAPARD – Pomoć u razvoju poljoprivrede i sela.....	8
4.2.ISPA – Instrument strukturne politike za pretpristupanje	8
4.3.FAR – Program pomoći za restrukturiranje Poljske i Mađarske ekonomije	9
4.3.1.Izgradnja institucija i reforma državne uprave	9
4.3.2.Podrška investicijama	9
Zaključak	11
Literatura.....	12

Uvod

Pad Berlinskog zida 1989. godine i pad komunističkog bloka dovelo je do toga da dvanaest država istovremeno aplicira za članstvo u EU, što ovo proširenje čini jedinstvenim iz razloga zato što se nikada nije desilo da više od tri zemlje istovremeno aplicira za članstvo. Definitivno jedan od najvećih problema sa kojim se suočavala Evropska Unija u vezi sa ovim proširenjem bio je stepen nerazvijenosti novih država-članica, kao i njihov uticaj na politiku EU. Pored toga, ove nove zemlje članice bi bile glavni korisnici pomoći u okviru ZPP-a.

„Prema procenama Komisije iz 1995. godine, povećanje postojećih strukturnih fondova za dodatnih 38 milijardi evra, kako bi se obuhvatilo ovih deset država Srednje i Istočne Evrope, više bi se nego udvostručili postojeći troškovi strukturne politike.“ (Međak i Majstorović, 2004, str. 40)

U prošlosti bi svako proširenje EU bilo praćeno i porastom troškova za proširenje koje bi podmirivale bogate članice, kao što su Nemačka i Velika Britanija. Prilikom ovog proširenja, međutim, to nije bio slučaj. Ovog puta, Nemačka i Holandija, nisu želele da plaćaju dodatne troškove i donele su odluku da smanje svoj doprinos.

Ova situacija primorala je EU na unutrašnje reforme kako bi se prilagodila novom proširenju. Bile su neophodne dve vrste reforma: promene u institucijama i postupcima donošenja političkih odluka EU, i radikalne reforme u budžetskom smislu (regionalna politika i ZPP).

„Kao odgovor na izazov koji predstavlja proširenje na istok, Komisija je 1997. godine objavila izveštaj pod nazivom „Agenda 2000“ koji sadrži predloge Komisije za reformu ZPP i strukturnih fondova, finansijsku perspektivu EU za period 2000-2006. godine i preporuke u vezi sa strategijom proširenja.“ (Međak i Majstorović, 2004, str. 41)

1.Predlog Agende 2000

1.1.Regionalna i kohezijska politika

EU nije mogla da odobri pristup strukturnim fondovima novim članicama, jer bi se troškovili Unije udvostručili. Takođe, nije mogla ni da odbija ili odloži korišćenje pomoći iz fondova zemljama Srednje i Istočne Evrope jer se to protivi načelu solidarnosti.

Komisija je predložila reformu aktivnosti regionalne politike kako bi uspešnije ostvarila ciljeve i u isto vreme definisala nove ciljeve:

- Cilj 1 podrazumeva pomoć najsiromašnijim regionima čiji je BDP manji od 75% od proseka EU
- Cilj 2 obuhvata regione koji očekuju ekonomsko i socijalno restrukturiranje
- Cilj 3 podrazumeva pomoć članicama EU u razvoju ljudskih resursa u cilju suzbijanja nezaposlenosti

„Kako bi se pomoglo zemljama u pristupanju da se pripreme za članstvo, Komisija je predložila stvaranje dva nova pretpristupna instrumenta: za poljoprivrednu (SARPAD) i za strukturnu pomoć (ISPA). Zajedno sa postojećim programom FAR, ovi instrumenti bi se koristili za rekonstrukciju i modernizaciju ovih zemalja, kao i za pomoć u usklađivanju njihovih standarda sa standardima EU.“ (Međak i Majstorović, 2004, str. 42)

Iako su se svi članovi složili sa predlogom reforme, došlo je do pojave dve strane. Jedna strana – Holandija i Nemačka – su bile zemlje koje jednostavno više nisu želele da finansiraju proširenja, i druga strana – Španija, Grčka, Portugalija i Irska – su bile zemlje koje su se bojale da će bez povećanja budžeta izgubiti deo finansijskih sredstava koje su primale.

1.2.Zajednička poljoprivredna politika

Od samog početka Zajednička poljoprivredna politika predstavlja je najveće izdatke u budžetu zajednice. 1979. godine Zajednička poljoprivredna politika je zauzimala oko 79% budžeta, da bi se sa Makšarijevom reformom to učešće smanjilo na 44%. „Sa tako velikom količinom sredstava koja se troše u ovu svrhu, države-članice nisu mogle da priušte da države Srednje i Istočne Evrope učestvuju u ZPP, a da se prethodno ne izvrše promene u sistemu.“ (Međak i Majstorović, 2004, str. 43)

U okviru Agende 2000, predloženo je smanjenje subvencionisanje cena poljoprivrednih proizvoda i prelazak na direktnu uplatu dohotka. Predloženo je i produženje tranzicionog perioda pre nego što se uopšte novim zemljama-članicama omogućiti pristup sredstvima iz fondova ZPP-a.

1.3.Budžetski okvir

U zajednici je dugo godina postojala razlika između neto kontributora u budžetu (to su države koje su davale više nego što su dobijale iz budžeta – Nemačka, Holandija, Austrija, Švedska) i neto korisnika (to su države koje su primale više iz budžeta nego što su doprinosile – Španija, Portugalija, Grčka i Irska). Države kontributori nisu htele da finansiraju proširenje Unije na Istok i zahtevale su da se smanji njihov doprinos u budžetu.

„Zbog toga je u pripremi finansijske perspektive za period 2000-2006. godine Komisija krenula od toga da plafon od 1,27% ne treba da se pomera naviše. U Agendi 2000, Komisija je predložila ukupnu potrošnju od 114,5 milijardi evra za 2006. godinu, blagi porast u odnosu na projektovanu ukupnu potrošnju od 97,8 milijardi evra za 1999.“ (Međak i Majstorović, 2004, str. 44-45) Međutim, ovaj predlog Komisije nije uverio neto kontributore da će ovo dovesti do ravnomernije raspodele.

2. Postizanje dogovora

Na početku samita u Berlinu, nemački kancelar Šreder je pozivao ne sve zemlje-članice da budu fleksibilne i spremne na kompromis, uz tvrdnju da je „neophodan odgovarajući dogovor zasnovan na načelu stroge budžetske discipline, solidarnosti, poštenoj podeli tereta i ravnoteži kako bi se otvorila vrata proširenju.“ (White i Norman, 1999, str. 3)

„Uprkos ovom apelu, pregovori su počeli sa različitim pozicijama. Francuska je tražila ponovno otvaranje pregovora o ZPP, Španija i druge siromašnije države-članice su odbile predlog Nemačke da se ustanovi plafon za Kohezioni i Strukturne fondove od 210 milijardi evra, dok je Holandija tražila plafon od 190 milijardi evra. Britanska vlada je odbila da prihvati ikakve izmene u vezi sa britanskim budžetskim povraćajem.“ (Međak i Majstorović, 2004, str. 47)

„Dogovor o strukturnoj politici je postignut fiksiranjem ukupnih sredstava od 213 milijardi evra za sedmogodišnji period za strukturne fondove, uključujući i Kohezioni fond (Tabela 1). Za regione koji su izgubili pravo na strukturnu pomoć dogovoreni su tranzicioni periodi i posebni paketi.“ (Međak i Majstorović, 2004, str. 47)

Tabela 1: Izmene predloga Agende 2000 (u milionima evra)

	Predlog Komije	Evropski savet u Berlinu
Poljoprivreda	302 430	297 740
Strukturna politika	239 400	213 010
Pretpristupna pomoć	21 840	21 840
Postpristupna pomoć (nakon 2002)	14 200	45 400

Izvor: Međak i Majstorović, 2004, str. 48

3.Regionalna i kohezijska politika prema Agendi 2000

Evropska Unija je odlučila da svoja raspoloživa sredstva raspodeli na tri cilja (period 2000-2006. godina):

1. „Cilj 1. Pomoć će se koncentrisati na regione u kojima je BDP po glavi stanovnika ispod 75% proseka EU. Ovaj cilj pokriva 24% stanovništva EU i veliki deo strukturnih fondova biće podeljeno ovim regionima.
2. Cilj 2. Posebno će obratiti pažnju stopi nezaposlenosti i promenama u zapošljavanju u oblasti industrije i poljoprivrede. Ovaj cilj pokriva oko 18% stanovništva EU.
3. Cilj 3. Ovo nije teritorijalno uslovljen cilj, već pokriva celu teritoriju EU, osim regiona koje pokriva Cilj 1. Njegova svrha je podrška modernizaciji obrazovanja, stručnog usavršavanja i zapošljavanja.“ (Međak i Majstorović, 2004, str. 49)

3.1.Promene nakon proširenja 2004-2006. godine

Pristupanje novih članica (Češke Republike, Estonije, Kipra, Letonije, Litvanije, Mađarske, Malte, Poljske, Slovenije i Slovačke) prouzrokovalo je promene u regionalnoj politici Unije. Prema Ugovoru, ove zemlje imaju pravo na korišćenje svih fondova sve do 31. decembra 2006. godine, tj. do završetka tekućeg budžetskog perioda.

Tabela 2: Raspodela sredstava iz Strukturnih fondova za Cilj 1 među novim državama-članicama od dana pristupanja do 2006. godine (u milionima evra – po cenama iz 1999.)

Država-članica	Angažovana sredstva
	Regioni koji imaju pravo u okviru Cilja 1
Češka Republika	12 864
Estonija	329
Kipar	-
Letonija	554
Litvanija	792
Mađarska	1 765
Malta	56
Poljska	7 321
Slovenija	210
Slovačka	921
Ukupno	13 234

Izvor: Međak i Majstorović, 2004, str. 51

4.Instrumenti pretpristupne strategije

„Evropska unija je stvorila tri instrumenta za pomoć država Srednje i Istočne Evrope na putu ka članstvu EU. Agenda 2000 je proizvela dva od ta tri instrumenta – SAPARD (koji pomaže restrukturiranju poljoprivrede) i ISPA (instrument strukturne politike za pretpristupanje). Istovremeno je program FAR, koji je već postojao, dobio novu ulogu u tom procesu.“ (Međak i Majstorović, 2004, str. 52)

4.1.SAPARD – Pomoć u razvoju poljoprivrede i sela

Ovaj program bi trebalo da pomogne zemljama da prilagode proizvodnju sa starih oblika proizvodnje na standarde EU. SAPARD naročito posvećuje pažnju sledećim oblastima:

- Razvoju i diversifikaciji privrednih aktivnosti
- Ulaganjima u poljoprivredne zadruge
- Oblicima poljoprivredne proizvodnje koji treba da zaštite životnu sredinu i ne narušavaju prirodu
- Upravljanje vodama
- Razvoju i unapređenju seoske infrastrukture

4.2.ISPA – Instrument strukturne politike za pretpristupanje

Cilj ovog instrumenta jeste da pruži pomoć u oblasti ekonomske i socijalne kohezije. Poseban fokus se stavlja na pomaganje u oblasti saobraćaja i životne sredine, kao i pomoći zemljama-kandidatima za pristupanje EU. Kao osnovne ciljeve ISPE možemo nabrojati sledeće:

- Postupak upoznavanja zemalja-kandidata sa politikama i procedurama EU. Ovako su ove zemlje počele da se navikavaju i upoznavaju sa pravilima i procedurama koje će morati da poštuju kada se priključe EU.
- Pružanje pomoći u dostizanju standarda EU vezanih za životnu sredinu kao što su snadbevanje pijaćom vodom i odlaganje otpada.
- Spajanje postojećih saobraćajnih mreža zemalja-kandidata sa Transevropskim mrežama. Loša saobraćajna infrastruktura zemalja-kandidata (Srednja i Istočna Evropa) štetila je ekonomskoj integraciji Unije.

Tabela 3: Okvir za raspodelu sredstava iz ISPE među zemljama Srednje i Istočne Evrope

Bugarska	8,0% - 12,0%
Češka Republika	5,5% - 8,0%
Estonija	2,0% - 3,5%
Mađarska	7,0% - 10,0%
Litvanija	4,0% - 6,0%
Letonija	3,5% - 5,5%
Poljska	30,0% - 37,0%
Rumunija	20,0% - 26,0%
Slovenija	1,0% - 2,0%
Slovačka	3,5% - 5,5%

Izvor: Međak i Majstorović, 2004, str. 54

4.3.FAR – Program pomoći za restrukturiranje Poljske i Mađarske ekonomije

Ovaj program je, kako mu samo ime kaže, prvobitno trebao da pomogne Poljskoj i Mađarskoj. Kasnije se proširio na druge zemlje. Danas, FAR obuhvata sledeće zemlje: Bugarska, Češka Republika, Estonija, Mađarska, Litvanija, Letonija, Poljska, Rumunija, Slovačka i Slovenija. „Prvobitni ciljevi programa FAR bili su pružanje pomoći ekonomskom restrukturiranju, privatizaciji i izgradnji tržišnih privreda u bivšim komunističkim zemljama.“ (Međak i Majstorović, 2004, str. 55)

Agenda 2000 ovako definiše program FAR: „Prevashodni cilj programa FAR jeste da pripremi države-kandidate za pristupanje, usmeravanje pomoći na dva ključna prioriteta u pripremi za primenu pravnih tekovina EU: izgradnji i finansiranju investicionih projekata, na koje će se trošiti 30% i 70% (ponaosob) sredstava iz budžeta.“ (Međak i Majstorović, 2004, str. 55)

4.3.1.Izgradnja institucija i reforma državne uprave

„Izgradnja institucija podrazumeva prilagođavanje i jačanje demokratskih institucija, državne uprave i organizacija nadležnih institucija za usvajanje i sprovođenje zakonodavstva Zajednice“. (Međak i Majstorović, 2004, str. 56)

30% sredstava iz Fara-a koristi se između ostalog za mehanizam „Tvinig“. Veliki broj stručnjaka je na raspolaganju zemljama-kandidatima, kako bi pružili podršku na njihovom putu ka članstvu u EU. Program je u početku pokrивao poljoprivredu, životnu sredinu, javne finansije, pravosuđe i unutrašnje poslove, socijalnu politiku i regionalnu politiku.

4.3.2.Podrška investicijama

Oko 70% sredstava FAR-a ide prema investicijama, koje se dele na dve grupe:

1. Investicije koje služe za ojačavanje infrastrukture neophodne za usklađivanje regulative sa pravnim tekovinama EU

2. Investicije koje služe za socijalnu i ekonomsku koheziju

Postoje značajne razlike u stepenu razvoja između zemalja-kandidata i zemalja-članica. BDP po glavi stanovnika u zemljama-kandidatima varira između jedne četvrtine i tri četvrtine proseka EU. U tim okolnostima pitanje ekonomske i socijalne kohezije je postalo još značajnije. Tako je osnivanjem fondova ISPA i SAPARD 2000. godine, ogroman deo sredstava iz programa FAR mogao da se prebaci na unapređenje socijalne i ekonomske kohezije u zemljama-kandidatima.

Zaključak

S obzirom na novo proširenje na Istok, Komisija EU je 1997. godine predložila novu reformu Zajedničke poljoprivredne politike u okviru izveštaja koji je nazvala „Agenda 2000: Za snažniju i širu Uniju“. Ona je predstavljala finansijsku perspektivu Unije za period od 2000. do 2006. godine.

Kao pomoć zemljama-kandidatima da se sprema za članstvo, Agenda je pomogla u formiranju dva instrumenta vezanih za predpristupnu strategiju:

1. SAPARD, koji je vezan za pomaganje u restrukturiranju poljoprivrede, i
2. ISPA (Instrument strukturne politike za pretpristupanje)

„Ovom reformom se povećavaju fondovi za zaštitu životne sredine, a uvodi se i unakrsno uslovljavanje kojim se poljoprivredni proizvođači obavezuju da čuvaju životnu sredinu, što predstavlja i uslov za dobijanje subvencija. Novim okvirom mera ruralnog razvoja obuhvata se rano penzionisanje, više računa se počinje voditi o dobrobiti životinja, a interesi potrošača u pogledu kvaliteta i zdravstvene bezbednosti hrane postaju sve bitniji. Agenda 2000 je poljoprivredi dala novi karakter, multifunkcionalnost, čime je poljoprivredi pored osnovne uloge – proizvodnje hrane, dodeljena nova uloga – uloga nosioca razvoja ruralnih područja, uloga zaštite zdravlja ljudi, biljaka i životinja, kao i uloga zaštite i očuvanja životne sredine“. (Birovljev, Matkovski i Četković, 2014, str. 21-22)

Literatura

1. Međak, V. i Majstorović, S. (2004). *REGIONALNA POLITIKA EVROPSKE UNIJE*. Beograd: Kancelarija za pridruživanje Evropskoj uniji, Vlada Republike Srbije.
2. Đurić, D. (2009). *Koheziona politika i pretpristupna podrška Evropske unije*. Podgorica: Foundation Open Society Institute, Predstavništvo Crna Gora.
3. Cvijanović, D., Simonović, Z. i Mihailović, B. (2011). TEŽIŠTE I CILJEVI NOVIJIH REFORMI AGRARNE I REGIONALNE POLITIKE EVROPSKE UNIJE, *Ekonomika poljoprivrede*, 58(3), 359-370.
4. Pejanović, R., i Njegovan, Z. (2009). Aktuelni problemi poljoprivrede i sela Republike Srbije. *Industrija*, 37(1), 87-99.
5. Stojanović, B. P. (2016). Značaj upravljanja politikom cijena u Zajedničkoj poljoprivrednoj politici Evropske unije. *FINANCING*, 7(3), 48-56.
6. Birovljev, J., Matkovski, B. i Četković, B. (2014). Poljoprivreda i zaštita životne sredine Srbije u funkciji prilagođavanja zajedničkoj agrarnoj politici Evropske unije. *Anali Ekonomskog fakulteta u Subotici*, 50(32), 17-29.
7. *Agenda 2000: for a stronger and wider Union*, preuzeto sa sajta Evropske unije: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/agenda-2000-for-a-stronger-and-wider-union.html#document1>